

نام و نام خانوادگی:

زمان برگزاری: ۴۷۰۰ دقیقه

نام آزمون: علوم و فنون یازدهم

تاریخ آزمون: ۱۴۰۱/۱۱/۱۰

۱ کدام گزینه، وزن معادل نشانه‌های هجایی مقابل است؟ «-U - U/ - UU - // - U - U/ - UU-»

(الف) مفاعِلن، فعلاَتن // مفاعِلن ، فعلاَتن

(ب) مفعولٌ ، مفاعیلن // مفعولٌ ، مفاعیلن

(ج) مفعولٌ، فاعلاَتن // مفعولٌ، فاعلاَتن

(د) مفتعلن، مفاعِلن // مفتعلن، مفاعِلن

۲ با تفکیک پایه‌های آوایی بیت زیر، نشانه‌های هجایی و وزن را در خانه‌های آن جایگزین سازید.

«دزدیده چشمک می‌زدی همراز خوبان می‌شدی دستک‌زنان می‌آمدی کوی یک نشان ز آن‌ها کنون؟»

۳ بیت زیر را متناسب با پایه‌های آوایی آن تفکیک کنید، سپس وزن و نشانه‌های هجایی هریک را در خانه‌ها قرار دهید:

«گفت که بی‌بال و پری، من پر و بالت ندهم در هوس بال و پرش، بی‌پر و پرکنده شدم»

۴ با خوانش درست بیت زیر، مرزهای آوایی آن را مشخص کنید و هر پایه را در خانه خود قرار دهید.

«خدا را ای رقیب امشب زمانی دیده برهم نه که من با لعل خاموشش نهانی صد سخن دارم»

۵ پس از تعیین پایه‌های آوایی بیت زیر، وزن و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

«نه تا جان در جسد باشد وفاداری کنم با او که تا تن در لحد باشد و گر خود استخوانستی»

۶ بیت زیر را متناسب با پایه‌های آوایی آن تفکیک کنید، سپس نشانه‌های هجایی و وزن هریک را در خانه‌ها جای دهید.

«به‌حرص آر شربتی خوردم مگیر از من که بد کردم بیابان بود و تابستان و آب سرد و استسقا»

۷ با خوانش درست بیت، مرز پایه‌های آوایی آن را مشخص کنید. نشانه‌های هجایی و وزن آن را بنویسید.

«وجودی دارم از مهرت گدازان وجودم رفت و مهرت همچنان هست»

۸ با خوانش درست بیت، مرز پایه‌های آوایی آن را مشخص کنید. نشانه‌های هجایی و وزن آن را بنویسید.

«نفسی بیا و بنشین سخنی بگو و بشنو که ز تشنگی بمردم بر آب زندگانی»

۹ با تفکیک پایه‌های آوایی بیت زیر، نشانه‌های هجایی و وزن را در خانه‌های آن جایگزین سازید.

«کشته‌م عشوق را درد نباشد که خلق زنده به جانند و ما زنده به تأثیر او»

۱۰ پایه‌های آوایی، نشانه‌های هجایی و وزن بیت زیر را در خانه‌های آن قرار دهید.

«تو با قید بی‌اسب پیش سواران نباشی سزاوار جز چاکری را»

۱۱ با خوانش درست بیت، مرز پایه‌های آوایی آن را مشخص کنید. نشانه‌های هجایی و وزن آن را بنویسید.

«عجب نیست از گل که خندد به سروی که در این چمن پای در گل نشیند»

۱۲ با خوانش درست بیت، مرز پایه‌های آوایی آن را مشخص کنید. نشانه‌های هجایی و وزن آن را بنویسید.

«باران اشکم می‌دود و ز ابرم آتش می‌جهد با پختگان گوی این سخن سوزش نباشد خام را»

۱۳ پایه‌های آوایی، نشانه‌های هجایی و وزن بیت زیر را در خانه‌های آن قرار دهید.

«تا که خرابم نکند کی دهد آن گنج به من تا که به سیلم ندهد کی کشدم بحر عطا»

۱۴ متن زیر را از نظر زیبایی‌شناسی بررسی کنید.

«فرّاش باد صبا را گفته تا فرش زمردین بگسترند و دایه ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات در مهد زمین بیرورد. درختان را به خلعت نوروزی قیای سبز ورق در بر گرفته و اطفال شاخ را به قدوم موسم ربیع کلاه شکوفه بر سر نهاده.»

۱۵) غزل زیر را از نظر تاریخ ادبیات، سبک شناسی، موسیقی شعر بررسی و تحلیل کنید:

«من ندانستم از اول که تو بی‌مهر و وفایی
دوستان عیب‌کنندم که چرا دل به تو دادم
شمع را باید از این خانه به در بردن و کشتن
عشق و درویشی و انگشت‌نمایی و ملامت
گفته بودم چو بیایی، غم دل با تو بگویم
آن نه خال است و ز نخدان و سر زلف پریشان
تو مپندار که سعدی ز کمندت بگریزد
چون بدانست که در بند تو، خوش‌تر ز رهایی»

سعدی

۱۶) حملهٔ مغول بر محتوای شعر و نثر قرن هفتم چه تأثیراتی گذاشت؟

۱۷) شاعران سبک هندی چه نوع ردیفی را در شعر خود به کار می‌بستند؟

۱۸) کدام اثر به نثر ساده (مرسل) نیست؟

الف) رشحات عین‌الحیات (ب) محبوب‌القلوب (پ) بدایع‌الوقایع

۱۹) کدام کتاب در ایران به چاپ رسید؟

الف) بدایع‌الوقایع (ب) مجالس‌المؤمنین (پ) کتب داراشکوه

۲۰) موضوع هر یک از آثار زیر را بنویسید:

الف) عالم‌آرای عباسی (ب) جامع‌عباسی (پ) مجالس‌المؤمنین

۲۱) قالب مسلط در سبک هندی به ظاهر چیست؟ توضیح دهید.

۲۲) چند واژه نام ببرید که در شعر سبک هندی رواج کمتری داشتند و با ظهور سبک هندی متداول شد؟

۲۳) در بین شاعران سبک هندی کدام شخصیت در اشعار قدما تتبع بسیار نمود و از به کار بردن زبان قدیم پرهیز می‌کرد؟

۲۴) ویژگی‌های زبانی شعر سبک هندی را برشمرید.

۲۵) در عبارت زیر تشبیه را مشخص سازید و ارکان تشبیه فشرده را بنویسید:

«پروردگارا روا مدار در ظلمات جهل و ضلال از چراغ هدایت به دور افتم.» (صحیفه سجاده)

۲۶) کدام گزینه دربارهٔ شعر در سبک هندی نادرست است؟

الف) شعر نزد بازاریان رونق گرفت و سلاطین صفوی با آموزه‌های سنتی عرفانی موافق بودند. درست نادرست

ب) با روی آوردن عامهٔ مردم به شعر، شعر از استواری پیشین خود دور شد. درست نادرست

پ) سبک هندی به مدت ۱۵۰ سال در تاریخ ادبیات فارسی رواج داشت. درست نادرست

۲۷) کدام یک از دو بیت زیر دارای وزن دوری یا دولختی است؟ وزن و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

الف) هر تار موی حافظ در دست زلف شوخی
مشکل توان نشستن در این چنین دیاری

ب) می‌رساند رنج و پندارم که راحت می‌رساند
می‌فرستد درد و می‌گویم که درمان می‌فرستد

				پایه‌های آوایی
				وزن
				نشانه‌های هجایی

۲۸) کدام یک از دو بیت زیر، دارای وزن دوری یا دولختی است؟ وزن و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

الف) مه جلوه می‌نماید بر سبز خنگ گردون
تا او به سر در آید، بر رخس پا بگردان

ب) جان چه بود تا کنیم در ره عشقش نثار
پای ملخ چون بریم نزد سلیمان عشق

				پایه‌های آوایی
				وزن
				نشانه‌های هجایی

۲۹ کدام یک از دو بیت زیر، دارای وزن دوری یا دولختی است؟ وزن و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

الف) این ترک زنگاری کمان از خیل خاقان می‌رسد / وین مرغ فردوس آشیان از باغ رضوان می‌رسد
ب) زنه‌ار تا توانی اهل نظر میازار / دنیا وفا ندارد ای نور هر دو دیده

پایه‌های آوایی				
وزن				
نشانه‌های هجایی				

۳۰ کدام یک از دو بیت زیر، دارای وزن دوری یا دولختی است؟ وزن و نشانه‌های هجایی آن را بنویسید.

الف) مسند به گلستان بر تا شاهد و ساقی را / لب‌گیری و رخ‌بوسی، می‌نوشی و گل بویی
ب) کوی تو شد قبله‌جان روی به بطحا چه نهی / روی تو شد کعبه‌دل قطع بیابان چه کنی

پایه‌های آوایی				
وزن				
نشانه‌های هجایی				

۳۱ کدام هنرها در عهد صفوی رشد فراوان یافت؟

۳۲ عبارت زیر در بیان کدام شخصیت ادبی قرن یازدهم هجری است؟

«او را به سبب سرودن غزل‌های خیال‌انگیز و به کار بردن مضمون بدیع و گاه دور از ذهن می‌شناسیم، از ویژگی‌های مهم شعر او استعاره‌های رنگین، خیال‌انگیز و سرشار از ابهام و تخیل‌های رمزآمیز شاعرانه است.»

۳۳ سراینده‌ی ابیات زیر را معرفی کنید؟ نام قالب شعری، قرن و سبک شعر آن را بنویسید

«باز این چه شورش است که در خلق عالم است

باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است

باز این چه رستخیز عظیم است کز زمین

بی نفخ صور خاسته تا عرش اعظم است»

۳۴ در قرن دهم هجری کدام نواحی در ایران کانون مهمی برای شاعران و هنرمندان و فضلایان بود؟

۳۵ چرا در عصر صفوی اصفهان را «مادر شهر» نام نهادند؟

۳۶ کدام واژه در معنای مجازی به کار رفته است؟ نوع علاقه آن کدام است؟

چرا چون لاله خونین دل نباشم / که با ما نرگس او سر گران کرد

حافظ

۳۷ در بیت زیر کنایه را بیابید، مفهوم آن را مشخص کنید .

نپندارم ای در خزان کشته جو / که گندم ستانی به وقت درو

۳۸ در مصراع اول بیت زیر کنایه کدام است؟ معنای آن چیست؟

دست کفچه مکن به پیش فلک / که فلک کاسه‌ای است خاک انبار

۳۹ استعاره موجود در بیت زیر را توضیح دهید.

«هزار نقش بر آرد زمانه و نبود / یکی چنان که در آئینه تصور ماست»

۴۰ الف) استعاره از درون کدام تشبیه خلق می‌شود؟

ب) کدام یک از ارکان تشبیه می‌تواند استعاره مصرّحه باشد؟

۴۱ درست یا نادرست بودن گزینه‌های زیر را مشخص کنید.

الف) سپید شد چو درخت شکوفه‌دار سرم / وزین درخت همین میوه غم است برم / سر: مجاز از مو

درست نادرست

ب) اگر رفت و آثار خیرش نماند / نشاید پس از مرگش الحمد خواند / الحمد: مجاز از قرآن

درست نادرست

۴۲) جدول زیر را کامل کنید.

ما به غم خو کرده‌ایم ای دوست ما را غم فرست تحفه‌ای کز غم فرستی نزد ما هر دم فرست (خاقانی)

پایه‌های آوایی			
وزن			
نشانه‌های هجایی			

۴۳) پایه‌های آوایی و وزن را مشخص کرده و در خانه‌ها قرار دهید.

چه خوش صید دلم کردی بنام چشم مستت را که کس آهوی وحشی را از این بهتر نمی‌گیرد (حافظ)

پایه‌های آوایی			
وزن			

۴۴) ابتدا پایه‌های آوایی بیت زیر را مشخص کنید، سپس وزن و نشانه‌های هجایی هر خانه را بنویسید:

«ای دفتر حُسن تو را فهرست، خط وخال‌ها تفصیله‌ها پنهان شده در پردهٔ اجمال‌ها»

۴۵) بیت زیر را متناسب با پایه‌های آوایی آن تفکیک کنید، سپس وزن و نشانه‌های هجایی هر یک را در خانه‌ها قرار دهید:

«من مانده‌ام مهجور از او، بیچاره و رنجور از او گویی که نیشی دور از او، در استخوانم می‌رود»

۴۶) ابتدا پایه‌های آوایی بیت زیر را مشخص کنید، سپس وزن و نشانه‌های هجایی هر خانه را بنویسید:

«دل گرفتار بلای عشق توست جان شهید کربلای عشق توست»

۴۷) ابتدا پایه‌های آوایی بیت زیر را مشخص کنید، سپس وزن و نشانه‌های هجایی هر خانه را بنویسید:

«چو دریای خون شد همه دشت و راغ جهان چون شب و تیغ‌ها چون چراغ»

۴۸) ابتدا پایه‌های آوایی بیت زیر را مشخص کنید، سپس وزن و نشانه‌های هجایی هر خانه را بنویسید:

«خداوندا شبم را روز گردان چو روزم بر جهان، پیروز گردان»

۴۹) داخل شدن لغات قبایل مختلف ترک و مغول به زبان فارسی در چه دوره‌ای سرعت بیشتری یافت؟

۵۰) متن زیر متعلق به کدام اثر است؟ امیر تیمور با بیان این سخن، موجب ترویج کدام نوع نثر شد؟

«امیر تیمور به من دستور داد که ساده بنویسم؛ به‌طوری که عامهٔ مردم بفهمند»

۵۱) قدیمی‌ترین تاریخ نوشته‌شده دربارهٔ تیمور کدام اثر است؟

۵۲) وضعیت نثر فنی را در قرن ششم بررسی کنید.

۵۳) جای خالی را با واژه‌های متناسب کامل کنید:

در دورهٔ خراسانی، معشوقِ شاعر بود ولی در شعر سبک عراقی معشوق می‌گردد و گاه با یکی می‌شود.»

۵۴) توجه به علوم ادبی به‌ویژه «بیان» و «بدیع» در حیطة کدام قلمرو سبک عراقی است؟

۵۵) چهار ویژگی زبانی سبک عراقی را ذکر کنید.

۵۶) در هر یک از ابیات زیر «نرگس» استعاره از چیست؟

الف) هزاران نرگس از چرخ جهان گرد فروشد تا برآمد یک گل زرد

ب) چو تنها ماند ماه سرو بالا فشاند از نرگسان لؤلوی لالا

۵۷) مفهوم کنایهٔ مشخص‌شده در بیت زیر چیست؟

هنوز از دهن بوی شیر آیدش همی رای شمشیر و تیر آیدش

۵۸) در هریک از عبارتهای زیر کدام کلمه در معنی مجازی به کار رفته است؟

الف) جهان خوردم و کارها راندم.

ب) این دم شنو که راحت از این دم شود پدید

۵۹) در بیت زیر هر یک از واژگان مشخص شده، استعاره از چیست؟ نوع این استعاره کدام است؟

«بتی دارم که گرد گل ز سنبل سایه بان دارد / بهار عارضش خطی به خون ارغوان دارد»

۶۰) در بیت «گر به اقلیم عشق روی آری / همه آفاق گلستان بینی» یک «اضافه تشبیهی» بیاید.

۶۱) یک تشبیه «بلیغ اضافی» (تشبیه فشرده ترکیبی) بنویسید که واژه «اشک» مشبه آن باشد.

۶۲) الف) برای فهم یک تشبیه، باید به سراغ کدام پایه تشبیه رفت؟ چرا؟

ب) این پایه را، در تشبیه موجود در بیت زیر مشخص کنید.

«نالم ز دل چو نای من اندر حصار نای / پستی گرفت همّت من زین بلند جای»

۶۳) در بیت زیر معنی مجازی واژه مشخص شده چیست؟

«به یاد روی شیرین بیت می گفت / چو آتش تیشه می زد کوه می سفت»

۶۴) تشبیه‌های به کار رفته در بیت‌های زیر دارای کدام یک از پایه‌های تشبیه‌اند؟

الف) مرا، کز جام عشقت مست گشتم / وصال و هجر یکسان می‌نماید / فخرالدین عراقی

ب) گاهی که سنگ حادثه از آسمان رسد / اوّل بلا به مرغ بلند آشیان رسد / سعدی

۶۵) در ابیات زیر تشبیه‌های فشرده (بلیغ) و گسترده را بیاید و پایه‌های آنها را مشخص نمایید:

الف) اگر چو مرغ بنالم، تو همچو سرو بیالی / و گر چو ابر بگریم، تو همچو غنچه بخندی / خواجهی کرمانی

ب) پیش کمان ابرویش لابه همی کنم؛ ولی / گوش کشیده است؛ از آن گوش به من نمی‌کند / حافظ

۶۶) با هریک از مشبه‌های زیر یک تشبیه بسازید.

دریا، آینه روشن، گل سرخ

۶۷) ارکان تشبیه عبارت زیر را مشخص سازید.

«مویش چون برف سفید، و تنش چون بید لرزان بود»

۶۸) در بیت زیر مشبه به را مشخص کنید.

«اندرون از طعام خالی دار / تا در او نور معرفت بینی»

۶۹) تشبیهاتی بسازید که مشبه به آنها واژه‌های زیر باشد و ادات تشبیه از آنها حذف شده باشد.

نسیم، بهار، شب‌نم

۷۰) تشبیهاتی بلیغ (اضافی و غیر اضافی) بسازید که واژه‌های زیر «مشبه» آنها باشد.

دانش، تعلیم، دوستی

۷۱) درست یا نادرست بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف) تشبیه بلیغ یا فشرده بر دو نوع است: ۱) ترکیبی ۲) غیر ترکیبی. درست نادرست

ب) حذف ادات تشبیه، ادعای اتحاد و هم‌سانی مشبه و مشبه به را قوت می‌بخشد. درست نادرست

ج) حذف وجه شبه سبب تلاش ذهنی و کسب لذت بیشتر می‌گردد و بر تأثیر تشبیه می‌افزاید. درست نادرست

د) در تشبیه بلیغ اسنادی «مشبه»، به «مشبه به» اسناد داده می‌شود. درست نادرست

۷۲) با خوانش درست بیت زیر، مرزهای آوایی آن را مشخص کنید و هر پایه را در خانه خود قرار دهید.

سپید شد چو درخت شکوفه دار برم / وز این درخت همین میوه غم است برم

۷۳) با خوانش درست بیت زیر مرزهای آوایی آن را مشخص کنید و هر پایه را در خانه خود قرار دهید.

نعره زد عشق که خونین جگری پیدا شد / حسن لرزید که صاحب نظری پیدا شد

۷۴) مرز پایه‌های بیت زیر را مشخص سازید و هر پایه را در خانه مخصوص به خودش جای دهید.

«دولت عشق بین که چون از سر فقر و افتخار / گوشه تاج سلطنت می‌شکند گدای تو»

۷۵) با مرزبندی درست پایه‌های آوایی بیت‌های زیر، هر پایه را در خانه خود بنویسید.

ای ساربان آهسته ران، کارام جانم می‌رود / و آن دل که با خود داشتم، با دل ستانم می‌رود

۷۶) مرز پایه‌های بیت زیر را مشخص سازید و هر پایه را در خانه‌اش جای دهید.

بیت، یا رب، به بستان گل مرویا
اگر رویا، کش هرگز مبویا

۷۷) مرز پایه‌های بیت زیر را مشخص سازید و هر پایه را در خانه‌اش جای دهید.

«چو آن جرسی دست رستم ببند
بیارش به بازو فکنده کمند»

۷۸) با خوانش درست بیت زیر، مرز پایه‌های آوایی آن را مشخص کنید و هر پایه را در خانه خود قرار دهید.

«به روز واقعه تابوت ما ز سرو کنید
که می‌رویم به داغ بلند بالایی»

۷۹) سه تن از معروف‌ترین شاعران و نویسندگان قرن نهم هجری را نام ببرید.

۸۰) الف) وی مورخ مشهور ایران در قرن هشتم هجری است و اثر مشهور او «تاریخ گزیده» و به نثر عالمانه است.

ب) در قرن نهم هجری، ایران دستخوش حمله چه کسی شد؟

ج) کدام یک از عارفان و گویندگان فارسی‌زبان در جریان حمله وحشیانه مغولان به ایران کشته شدند؟

۸۱) کدام اثر طنزآمیز عبید زاکانی، به نظم است و آن را می‌توان اثری سیاسی دانست؟

۸۲) مثنوی «جمشید و خورشید» سروده کیست؟ و آن را به شیوه کدام شاعران پیش از خود سرود؟

۸۳) در میان پارسی‌گویان قرن هشتم هجری، زبان شعر کدام شاعران به ضعف و سستی نگرایید و کدام شهر مرکز ادبی این عصر بود؟

۸۴) رشیدالدین فضل‌الله همدانی در چه دوره‌ای و در چه قرنی می‌زیست؟ شیوه نویسندگی او مربوط به کدام سبک ادبی است؟

۸۵) موضوع کتاب «مرصادالعباد» چیست؟ نثر این اثر چگونه است؟

۸۶) موضوع کتاب «تاریخ جهانگشا» چیست؟ نوع نثر آن را بنویسید.

۸۷) توضیح زیر درباره کیست؟ یک کتاب منظوم از او نام ببرید.

«سی و پنج سال گرد جهان گشت، تجربه اندوخت و از هر خرمنی خوشه‌ای چید. او در ادبیات تعلیمی سخن‌گوی ضمیر خودآگاه ایرانی است و در

سرودن غزل عاشقانه نیز سرآمد شاعران و نویسندگان فارسی‌زبان است.»

۸۸) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

الف) مغولان در چه تاریخی به نواحی مرزی ایران حمله کردند؟

ب) هنگام حمله مغولان به ایران کدام ناحیه که کانون فرهنگی ایران محسوب می‌شد، نابود و ویران گردید؟

ج) انتقال کانون فرهنگی از خراسان به عراق عجم از چه زمانی آغاز شد؟

۸۹) شعر زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید:

آن یکی آمد در یاری بزد
گفت یارش: «کیستی ای معتمد؟»

گفت من؛ گفتش «برو هنگام نیست»
بر چنین خوانی مقام خام نیست

خام را جز آتش هجر و فراق
کی پزد کی وا رهند از نفاق؟

رفت آن مسکین و سالی در سفر
در فراق دوست سوزید از شرر

پخته شد آن سوخته؛ پس باز گشت
باز گرد خانه انباز گشت

حلقه زد بر در به صد ترس و ادب
تا بنجهد بی‌ادب لفظی ز لب

بانگ زد یارش که «بر در کیست آن؟»
گفت «بر در هم تویی ای دلستان»

مثنوی معنوی مولوی

الف) دو مورد از ویژگی‌های زبانی آن را بنویسید.

ب) ویژگی فکری حاکم بر آن چیست؟

پ) دو مورد از ویژگی‌های ادبی شعر را بنویسید.

ت) بیت پایانی را تقطیع هجایی کنید و در جدول زیر بنویسید:

	تقطیع هجایی مصراع یکم
	تقطیع هجایی مصراع دوم

۹۰) ویژگی‌های قلمرو فکری شعر دوره عراقی را بنویسید.

پاسخنامه تشریحی

گزینه «د» مفتعلن مفاعِلن // مفتعلن مفاعِلن

۱

۲

پایه‌های آوایی	دُز دی دِ چش	مَک می رَ دی	هَم را زِ خو	بِان می شُ دی
نشانه‌های هجایی	-U - -	-U - -	-U - -	-U - -
وزن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن

۳

پایه‌های آوایی	گُف ت ک بی	بِا لُ پَ ری	مَن پَ رُ با	لَت نَ دَ هَم
نشانه‌های هجایی	-UU-	-UU-	-UU-	-UU-
وزن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن

۴

خُ دا را ای	رَ قی بِم شَب	رَ ما نی دی	دِ بَر هم نه
کَ مَن با لَع	لِ خا مو شَش	نَ ها نی صَد	سُ خن دا زَم

۵

پایه‌های آوایی	نَ تا جان دَر	جَ سَد با شُد	وَ فا دا ری	کَ تَم با او
نشانه‌های هجایی	-U - -	-U - -	-U - -	-U - -
وزن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

۶

پایه‌های آوایی	بِ حِر صَر شَر بَ تِ خُر دَم	مَ گی رَز مَن	کِ بَد کَر دَم
نشانه‌های هجایی	-U - -	-U - -	-U - -
وزن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

۷

پایه‌های آوایی	وُ جو دی دا	رَ مَز مه رَت	گُ دا زان
نشانه‌های هجایی	-U - -	-U - -	-U - -
وزن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعی

۸

پایه‌های آوایی	نَ ف سی پ	یا وِ بِن شین	سُ خَ نی پ	گَو وِ بَش نو
نشانه‌های هجایی	U - UU	- - U	U - UU	- - U
وزن	فعلاتُن	فَاعِلَاتُن	فَعْلَاتُن	فَاعِلَاتُن

۹

پایه‌های آوایی	گُش تِ ی مَع	شوق را	دَر دَن با	شُد کِ خَلق
نشانه‌های هجایی	-UU-	-U-	-UU-	-U-
وزن	مفتعلن	فَاعِلن	مفتعلن	فَاعِلن

۱۰

پایه‌های آوایی	تُ با قِی	د بی آس	ب پی ش	سَ وا ران
نشانه‌های هجایی	- - U	- - U	- - U	- - U
وزن	فَعولن	فَعولن	فَعولن	فَعولن

پایه‌های آوایی	عَجَبِ نِی	سِتْ اَزْ گُلْ	کِ خَن دَد	بِ سَرِ وِی
نشانه‌های هجایی	کِ دَرِ اِیْنِ	چَ مَن پَا	یِ دَرِ گُلْ	نِ شِ نَد
وزن	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن
	— — U	— — U	— — U	— — U

پایه‌های آوایی	بَا رَا نِ اَشْ	کَمِ مِی دَد	وَر اَب رَمَا	تَشِ مِی جَ هَد
نشانه‌های هجایی	بَا یُخِ تِ گَانِ	گُو یِیْنِ سُو خَن	سُو زَشِ نَ بَا	شَد خَا مِ رَا
وزن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن
	— U — —	— U — —	— U — —	— U — —

پایه‌های آوایی	تَا کِ خِ رَا	بِمِ نَ کُ نَد	کِی دِه دَانِ	گَن جِ بِ مَن
نشانه‌های هجایی	تَا کِ بِ سِی	لَمِ نَ دَ هَد	کِی کِ شَ دَم	بِجِ رِغِ طَا
وزن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن	مفتعلن
	— UU —	— UU —	— UU —	— UU —

۱۴) فراس باد صبا، دایه ابر بهاری، بنات نبات، مهد زمین، قباب سبز ورق، اطفال شاخ، کلاه شکوفه: تشبیه فشرده به صورت ترکیب اضافی

فرش زمردین: استعاره مصرحه از سبزه یا چمن
گفتن به باد، فرمودن به ابر بهاری، قدوم موسم ربیع: تشخیص، استعاره مکنیه
بر و سر، بنات و نبات: جناس ناهمسان (ناقص اختلافی)
بگسترده و پیورده، گفته و فرموده، گرفته و نهاده: سجع
باد، ابر، نبات، زمین، درختان، شکوفه: مراعات نظیر (تناسب)

۱۵) تاریخ ادبیات: سعدی، فرمانروای ملک سخن، شاعر و نویسنده قرن هفتم هجری است که سی و پنج سال گرد جهان گشت.

بوستان را در قالب مثنوی سرود.

اشعار وی در بوستان جنبه تعلیمی دارد. او در سرودن غزل‌های عاشقانه استاد است. سعدی در بیشتر قالب‌های ادبی طبع آزمایی کرد. این شعر، در قالب غزل است.

سبک شعری: غزل او در سبک عراقی است. محتوای شعر بی‌وفایی معشوق، وفاداری عاشق، بیان فراق و ستایش عشق است.

وزن شعر «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن» است:

پایه‌های آوایی	مَن نَ دَا نِسْ	تَ مَ زَوِ وِلْ	کِ تُّ بِی مِه	رَوَ فَا یِی
نشانه‌های هجایی	عَه د نَا بَسْ	تَ نَ زَا بَه	کِ بِ بِن دِی	یُ نَ پَا یِی
وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن
	— — U —	— — UU	— — UU	— — UU

۱۶) بنیان فرهنگ و اخلاق ویران شد و دوستانان فرهنگ و اخلاق اغلب منزوی شدند و به تصوف پناه بردند تا به آرامش برسند و به ادبیاتی تکیه کردند که بر روحیه تساهل و خدمت به خلق و تسامح آزادگی و بی‌ثباتی دنیا استوار بود.

۱۷) ردیف‌های طولانی و خوش‌آهنگ. نظیر خواهم شدن، می‌شود پیدا، می‌برد مرا، دیگر است و...

۱۸) نوع نثر «محبوب‌القلوب» اثر میرزا برخوردار فراهی، مصنوع است.

۱۹) بدایع‌الوقایع در ماوراء النهر و کتب داراشکوه در هند منتشر شد.

۲۰) الف) تاریخ (ب) فقه (پ) زندگی‌نامه

۲۱) غزل، غزلی که گاهی به ۴۰ بیت هم می‌رسد. تکرار قافیه در آن امری طبیعی است. در حقیقت شاعر سبک هندی، تک‌بیت‌گو است یعنی قالب حقیقی شعرش مفردات است. شاعر ابتدا این ابیات مستقل را به وسیله رشته قافیه و ردیف به هم گره می‌زند. او تک‌بیتی می‌سراید و آن را در غزلی که مناسب آن بیت باشد، قرار می‌دهد. از این رو کم و زیاد کردن ابیات غزل، آسیمی به شعر نمی‌زند.

۲۲) نزاکت، قالی، شیشه، پُل، بخیه، سفال و...

۲۳) صائب تبریزی

۲۴) ۱- روی آوردن طبقات مختلف مردم به ادبیات سبب شد که زبان کوچه و بازار به شعر راه یابد در نتیجه روح تازه‌ای در زبان شعر دمیده شد.

۲- دایره واژگان شعر گسترش یافت، بسیاری از لغات ادبی قدیم از صحنه شعر دور شد.

۳- لغات مربوط به مذاهب و آداب و رسوم هندوان در حوزه شعر و ادب راه یافت.

۴- کاربرد لغات عربی کم شد و با حمله تیموریان و ازبکان لغات ترکی به زبان فارسی راه یافت و زبان فارسی دچار ضعف شد.

۵- زبان این دوره، زبانی واقع‌گراست.

۶- بی‌توجهی به زبان، بی‌دقتی در کاربرد جمله‌ها و ترکیبات و ورود واژه‌های عامیانه کاملاً مشهود است.

۲۵) عبارات دارای سه تشبیه فشرده از نوع ترکیب اضافی است:

ظلمات جهل: جهل؛ مشبه؛ ظلمات: مشبه‌به

ظلمات ضلال: ضلال: مشبه؛ ظلمات: مشبه به

چراغ هدایت: هدایت: مشبه؛ چراغ: مشبه به
چراغ هدایت، استعاره مصرّحه از راه پیامبران نیز هست.

۲۶ الف نادرست (سلاطین صفوی با آموزه‌های سنتی عرفانی در تضاد بودند).

(ب درست ب) درست

۲۷ وزن بیت «الف» دولختی یا متناوب است:

هر	تا	ر	مُو	ی	حَا	فَظ	ذَر	س	ت	زُل	ف	شُو	خِ
مُش	کَل	ت	وَان	ن	شَس	ثُن	ذَر	اَیْن	چ	نَیْن	د	یَا	رِی
	مفعول		فاعلاتن		فاعلاتن		مفعول		مفعول		فاعلاتن		
			U - -		- - U -			U - -				- - U -	

وزن بیت «ب»: «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن»

۲۸ هر دو بیت وزن دوری دارند:

الف: از تکرار پایه‌های دولختی «مفعول فاعلاتن» ساخته شده است و «ب» از تکرار «مفتعلن فاعلن».

مِه	چَل	و	مِی	ن	مَا	یَد	بَر	سَب	ز	خُن	گ	گَر	دُون
تَا	اَو	ب	سَر	د	رَا	یَد	بَر	رَخ	ش	پَا	ب	گَر	دَان
	مفعول		فاعلاتن		فاعلاتن		مفعول		مفعول		فاعلاتن		
			U - -		- - U -			U - -				- - U -	

جَان	چ	بُ	وَد	تَا	کُ	نَیْم	دَر	ز	ه	عِش	قِش	ن	ثَار
پَا	ی	م	لُح	چُن	ب	رَیْم	نَز	د	سُ	لِی	مَا	ن	عِشَق
		مفتعلن		فاعلن		مفتعلن		مفتعلن		مفتعلن		فاعلن	
		U U -		- - U -		- - U -		U U -		- - U -		- - U -	

۲۹ بیت «ب» وزن دوری دارد:

زَن	هَا	ر	تَا	ت	وَا	نِی	اَه	لِی	ن	ظَر	م	یَا	زَار
دُن	یَا	و	فَا	ن	دَا	رَد	اِی	نُو	ر	هَر	دُ	دِی	د
	مفعول		فاعلاتن		فاعلاتن		مفعول		مفعول		فاعلاتن		
			U - -		- - U -			U - -				- - U -	

وزن بیت الف «مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن» است.

۳۰ بیت «الف» وزن دوری دارد:

مَس	نَد	ب	گُ	لِس	تَان	بَر	تَا	شَا	ه	دُ	سَا	قِی	رَا
لَب	گِی	رِی	ئ	رُح	بُو	سِی	مِی	نُو	ش	ئ	گُل	بُو	بِی
	مفعول		مفاعیلن		مفاعیلن		مفعول		مفعول		مفاعیلن		
			U - -		- - U -			U - -				- - U -	

وزن بیت «ب» «مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن» است.

۳۱ قالی بافی، سفالگری، شیشه سازی، نقاشی، تذهیب، خوشنویسی

۳۲ بیدل دهلوی

۳۳ محتمم کاشانی، ترکیب‌بند، قرن دهم هجری، سبک‌هندی

۳۴ اصفهان، خراسان، آذربایجان و نواحی مرکزی ایران در قرن دهم هجری به کانون‌های مهمی برای شاعران و فضلان بود.

۳۵ زیرا در این دوره، اصفهان پایتخت و محل اجتماع شعرا و فضلا بود، از دیدگاه ادبی توسعه یافت و به مادرشهر مبدل شد.

۳۶ نرگس: مجاز از چشم

علاقة آن از نوع شباهت است. (مجاز با علاقة شباهت، همان استعاره است.)

۳۷ «جو کاشتن و انتظار گندم داشتن» کنایه است، مفهوم این کنایه این است که نتیجه هر کار با پایان آن همسان است و نباید انتظاری جز آن داشت.

۳۸ «دست کفچه کردن» یک کنایه است. مفهوم این کنایه «گدایی کردن» است.

۳۹ زمانه به نقاش صورت‌ساز تشبیه شده و مشبهه نیامده است. اما نقش و نقاشی را که قرینه لازم مشبهه است به زمانه نسبت داده شده است.

نمودار ساده استعاره مکنیه چنین است:

مشبه + یکی از اجزاء، اعضاء، ارکان یا لوازم مشبه به

۴۰ الف تشبیه بلغ (تشبیه فشرده ترکیبی)

(ب) مشبه به

۴۱ الف درست ب) درست

۴۲

پایه‌های آوایی	ما ب غم خو	کر د ای می	دو سَت ما را	اَنَم ف رِست
	تَج ف ای کز اَنَم ف رِست	تِز د ما هَر	دَم ف رِست	
وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن
نشانه‌های هجایی	- - U -	- - U -	- - U -	- U -

۴۳

پایه‌های آوایی	چ خُش صی د	د لَم کَر دی	بِ نَا زَم چش	مِ مَس ت را
	کِ کَس آ هو	یِ وَح شی را	اَزین به تَر	نِ می گی رَد
وزن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

۴۴

پایه‌های آوایی	ای ذَف ت ر	حُس ن ت را	فِه رِست حَط	طُ خا ل ها
	تَف صی ل ها	پِن هان شُ د	دَر پَر دِ ی	اِج ما ل ها
وزن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن
نشانه‌های هجایی	-U - -	-U - -	-U - -	-U - -

۴۵

پایه‌های آوایی	مَن مان دِ آم	مَه جو رَ زو	بِی چا رُو	رَن جو رَ زو
	گو یی کِ نی	شی دو رَ زو	دَر اَس ت خا	نَم می رَ ود
وزن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن	مستفعلن
نشانه‌های هجایی	-U - -	-U - -	-U - -	-U - -

۴۶

پایه‌های آوایی	دل گِ رِف تا	ر ب لای	عِش قِ نُست
	جان شِ هِی د	کَر ب لای	عِش قِ نُست
وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلن
نشانه‌های هجایی	- - U -	- - U -	-U -

۴۷

پایه‌های آوایی	چُ دَر یا	یِ خُون شُد	ه م دَش	تُ راغ
	جَ هان چُن	شِ ب تِی	غ ها چُن	چ راغ
وزن	فعولن	فعولن	فعولن	فَعَل
نشانه‌های هجایی	- - U	- - U	- - U	- U

۴۸

پایه‌های آوایی	خُ دا وَن دا	شِ بَم را رو	ز گَر دان
	چُ رو زَم بَر	جَ هان پی رو	ز گَر دان
وزن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعی
نشانه‌های هجایی	- - - U	- - - U	- - U

۴۹) دوره تیمور

۵۰) ظفرنامه شامی - اسلوب ساده

۵۱) ظفرنامه شامی

۵۲) نثر فنی در قرن ششم هجری مرسوم بود و نویسندگان آثار موجود را که به نثر ساده بود، به نثر فارسی باز می‌نوشتند.

۵۳) زمینی و دست‌یافتنی - متعالی - معبود

۵۴) قلمرو ادبی

۵۵) ۱- چهارچوب زبان همان چهارچوب فارسی قدیم (سیک خراسانی) است که تا حدودی مختصات جدید یافته است.

۲- لغات فارسی اصیل کم شده و جای آنها را لغات عربی گرفته است.

۳- «می، جای «همی» را گرفت.

۴- کم کم «در» به جای «اندر» نشست.

۵۶) الف) ستاره

ب) چشم

۵۷) کودک بودن

۵۸) الف) جهان

ب) دم

۵۹) بت: معشوق / گل: صورت / مصرحه (آشکار)

۶۰) «اقلیم عشق، (عشق: مشبه؛ اقلیم: مشبه‌به)

۶۱) «گوهر اشک»

۶۲) الف) مشبه‌به، زیرا وجه شبه از آن، استنباط می‌شود.

ب) نای

۶۳) مجاز از شعر

۶۴) الف) جام عشق: (عشق: مشبه / جام: مشبه‌به / مست شدن: وجه شبه)

ب) سنگ حادثه: (حادثه: مشبه / سنگ: مشبه‌به)

۶۵) الف) تشبیه گسترده: «م، مشبه / چو: ادات تشبیه / مرغ: مشبه‌به / بنالم: وجه شبه

تو: مشبه / سرو: مشبه‌به / همچو: ادات تشبیه / بالای: وجه شبه

«م»: مشبه / ابر: مشبه‌به / چو: ادات تشبیه / بگریم: وجه شبه

تو: مشبه / غنچه: مشبه‌به / همچو: ادات تشبیه / بخندی: وجه شبه

ب) تشبیه فشرده اضافی: ابرو: مشبه / کمان: مشبه‌به

۶۶)

عشق چون دریایی بی‌کرانه است / دل همچون آینه روشن شفاف است.

مشبه ادات تشبیه مشبه‌به وجه‌شبه مشبه ادات تشبیه مشبه‌به وجه شبه

رخسار یار همانند گل سرخ شاداب و باطراوت بود.

مشبه ادات تشبیه مشبه‌به وجه‌شبه

۶۷)

میش چون برف سفید و چون بید لرزان بود.

مشبه ادات مشبه‌به وجه مشبه ادات تشبیه مشبه‌به وجه شبه

تشبیه شبه تشبیه

۶۸) «نور، مشبه‌به و «عرفت، مشبه

۶۹) نسیم ← زمان، نسیمی بود در حال گذر / مهربانی او نسیمی گذرا بود.

بهار ← بهار چهره‌ات شاداب و زیبا است.

شبنم ← اشک کودک شبنمی شفاف بود که از نرگس چشمانش فرو می‌غلتید.

۷۰) دانش: } بلیغ اضافی: چراغ دانش

} بلیغ غیر اضافی: دانش، چراغ است.

دوستی: } بلیغ اضافی: درخت دوستی

} بلیغ غیر اضافی: دوستی، درختی است.

تعلیم: } بلیغ اضافی: مروارید تعلیم

} بلیغ غیر اضافی: تعلیم، مروارید است.

۷۱) الف) درست ؛ ب: درست ؛ ج: درست ؛ د: نادرست (مشبه‌به، به «مشبه»، اسناد داده می‌شود. مثل: علم نور است)

۷۲)

سِ پی د شد	چُ دِ رَخِ تِ	شِ کُ فِ دا	رِ سِ رم
وَ زینِ دِ رَخِ	تِ هِ مینِ می	وِ یِ عِ مَس	تِ بِ رم

۷۳)

نَعِ رِ زِدِ عِشِ	قِ کِ خُو نینِ	چِ گِ رِ یِ پی	دا شُد
حُسنِ لَرِ زِی	دِ کِ صا جِب	نَ ظِ رِ یِ پی	دا شُد

۷۴)

دو لَ تِ عِشِ	قِ بَینِ کِ چنِ	ازِ سِ رِ قَقی	رُفِافِ تِ خارِ
گو شِ یِ تا	چِ سَلِ طِ نَتِ	می شِ کِ نَد	گِ دا یِ تِ

۷۵)

ای سا رِ بانِ	آ هِسِ تِ رانِ	کا رامِ جا	تَم می رِ وُد
وانِ دِلِ کِ با	حُد دا شِ تم	با دِلِ سِ تا	تَم می رِ وُد

۷۶)

بِی تِ یا رِبِ	بِ بُسِ تانِ گُلِ	مِ رو یا	
اَ گَرِ رو یا	کِ سَشِ هرِ گَرِ	مِ بو یا	

۷۷)

چُ آنِ جا	رِ سی دَس	تِ رسِ تَم	بِ بَند
بِ یا رَشِ	بِ با زو	فِ کَنِ دِ	کِ مَند

به روز وا	ق ع تا بو	ت ما ز سر	و ک نید
ک می ز وی	م ب دا غ	بُن د با	لا بی

۷۹ جامی - شاه نعمت‌الله ولی - دولت‌شاه سمرقندی

۸۰ الف) حمدالله مستوفی

ب) تیمور گوکانی

ج) نجم‌الدین کبری، عطار نیشابوری و کمال‌الدین اسماعیل

۸۱ موش و گربه

۸۲ سلمان ساوجی - به شیوه داستان‌های نظامی

۸۳ خواجهی کرمانی، حافظ شیرازی / قرن هشتم

۸۴ عصر مغول (دوران حکومت غازان خان و اولجایتو) - قرن هفتم - سبک عراقی

۸۵ موضوع این اثر، بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی است.

نثر آن گاهی ساده و گاه دارای سجع و موازنه است.

۸۶ موضوع: شرح ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح

نثر: مصنوع و دشوار

۸۷ سعدی شیرازی - بوستان

۸۸ الف) سال ۶۱۶ هجری قمری (اوایل قرن هفتم هجری)

ب) خراسان بزرگ

ج) زمان سلجوقیان

۸۹

الف)

به کار بردن واژه‌های عربی در شعر مانند معتمد، مقام، هجر، فراق، نفاق

در آمیختن سبک خراسانی و عراقی (آوردن «ب» بر سر فعل منفی «نجهد» و فعل ماضی «بزد»)

لغات فارسی اصیل قدیم نسبت به دوره پیشین کم شده است.

ب

بیان مقام عرفانی. فقط عارف کامل و راستین حقیقت عشق را درمی‌یابد و انسان خام و بی‌بهره از عشق را یارای درک مفاهیم عرفانی نیست.

پ

آتش هجر، آتش فراق: تشبیه فشرده به صورت ترکیب اضافی / شرر: استعاره از عشق / خام و پخته: تضاد / صد ترس: اغراق / بر و در (در بیت پایانی): تکرار، جناس ناهمسان

ت

تقطیع هجایی مصراع (۱):	با نَگ زَد یا	رَش کِ بر در	کی سَت آن
تقطیع هجایی مصراع (۲):	گُف ت بر دَر	هَم ت بی ای	دِل سِ تان

۹۰ ۱. فکر در این دوره با تأثیرپذیری از مسائل سیاسی و اجتماعی دستخوش تغییر شده است.

۲. بعد از حمله مغول و خدشه‌دار شدن غرور و احساسات ملی ایرانیان، نیاز به سخنان آرام‌بخش و توجه به امور اخروی بیشتر و همین امر باعث رواج بیشتر تصوف گردید.

۳. پرهیز از زهد ریایی، توجه به صفا و پالایش درون، برتری عشق بر عقل و امثال آنها مفاهیم و اندیشه‌های شعر این دوره را رقم می‌زنند.